

Logosnytt, februar 2022

Bruk av Logos i utredningsarbeidet

«Why is it so difficult to diagnose dyslexia and how can we do it better?» var tittelen på en artikkel av Richard Wagner i 2018. Og svaret er sammensatt.

Deler av svaret illustreres i figuren *Symptomer og årsakssammenhenger ved dysleksi*, i boken *Dysleksi – fra teori til praksis* (Høien og Lundberg 2012, fig.1.3., s. 32). Figuren viser hvilke faktorer som kan bidra til utvikling av ordlesingsvansker og rettskrivingsvansker. Og det er mange. Mens noen påvirker lese- og skriveutviklingen direkte, vil andre kun ha indirekte påvirkning på lese- og skriveferdigheten. I tillegg vil lese- og skriveferdigheten også kunne påvirkes av helt tilfeldige faktorer, som for eksempel redusert syn, nedsatt hørsel eller andre vansker.

Dette innlegget er en kommentar til Ann-Carin Halvorsen Berg sin artikkel «Noen refleksjoner rundt bruken av Logos som diagnostiseringsverktøy.», publisert på

“The best reading assessment tool is having a solid knowledge base regarding the research of reading acquisition and reading difficulties.”

- Kilpatric, 2015

Utdanningsnytt.no 30. januar¹. Kort oppsummert er Halvorsen Berg bekymret for forhold knyttet til:

- De ulike oppgavenes presentasjonsform i Logos (stemme, dialekt, lese på skjerm m.m.)
- Ytre faktorerers påvirkning på målingene (for eksempel lysforhold, skjerminnstillinger mm.)

I stedet for å adressere de ulike bekymringene til Halvorsen Berg enkeltvis, vil jeg først generelt gjøre rede for hvordan en diagnostisk test kvalitetssikres. Deretter peker jeg på særlige fordeler ved standardiserte tester, før jeg til slutt reflekterer omkring betydningen av faktorer som opptrer uavhengig av Logos, men som likevel kan ha innvirkning på elevens prestasjon i testsituasjonen.

Logos som diagnostisk verktøy

Logos bygger på anerkjent forskning innen lesing, lesevansker og dysleksi. De ulike deltestene i Logos er valgt for å gi en bredspektret kartlegging

av delferdigheter relevant for en dysleksiutredning (se <https://dyslexiaida.org/testing-and-evaluation/>). At deltestene er forskningsmessig forankret, er likevel ikke tilstrekkelig. En må i tillegg kunne dokumentere at de ulike deltestene har høy reliabilitet (pålitelighet) og validitet (gyldighet).

At en test er reliabel, betyr at testen ville gitt samme resultat om målingen ble gjentatt flere ganger. For å undersøke reliabiliteten til de ulike deltestene i Logos, ble en gruppe elever testet to ganger. Deretter benyttet en Cronbach's Alpha for å vurdere grad av samsvar mellom resultatene. I Logos bruker vi Cronbach's Alpha for å estimere de ulike deltestenes reliabilitet. Cronbach's Alpha er trolig den mest brukte metoden for å estimere påliteligheten til en psykometrisk test. Analysene viste at deltestene i Logos har høy reliabilitet².

At deltestene representerer pålitelige mål for egenskapene de måler, er likevel ikke ensbetydende med at testene er valide. En valid test er en test som måler det den utgir seg for å måle. En vanlig måte å vurdere en tests validitet på, er ved å sammenligne resultatene fra to tester som er har til hensikt å måle samme underliggende ferdighet.

I tilknytning til standardiseringen av Logos, ga det oss en liten utfordring. For i mangel av relevante tester å sammenligne deltestene i Logos med, ble vi nødt til å se på korrelasjonen mellom ulike deltester i Logos. Det er i utgangspunktet uproblematisk. Utfordringen består i at de ulike deltestene i Logos har som mål å kartlegge *ulike* aspekt av en ferdighet, ikke nøyaktig samme. Som en konsekvens reduseres validiteten til enkelte av deltestene. Det er likevel kun 3 deltester av totalt 20 tester i Logos, som oppnår lav validitet, og det er deltestene Fonologisk diskriminasjon, Fonemsyntese og Fonemanalyse. Dette er alle fonologiske deltester, men de måler definitivt ulike aspekt av den underliggende ferdigheten. I validitetsanalysen sammenholdes imidlertid deltesten Fonologisk diskriminasjon med deltesten Fonemanalyse, mens deltestene Fonemsyntese og Fonemanalyse vurderes mot hverandre. De tre deltestene har ikke som intensjon å måle samme fonologiske ferdighet, og vi ser også i praksis at en elev gjerne klarer

fonemanalysen, men strever med syntesen (eller motsatt). Det forklarer den lave validiteten. Deltestene inngår likevel i testbatteriet, som supplement til de andre deltestene. Samtlige av de øvrige 17 deltestene har tilfredsstillende, god eller utmerket validitet².

Standardiserte tester

Halvorsen Berg er skeptisk til at elevene i Logos leser på skjerm i stedet for papir, og peker at ikke alle elever er «komfortable» med det. Videre er Halvorsen Berg kritisk til stemmen som presenterer de auditive oppgavene i Logos. Hun peker på at dialekten er ukjent for mange, i tillegg til at elevene ikke har en relasjon til denne stemmen.

En kan ha ulike meninger om utformingen av de ulike deltestene i Logos. Vi ønsker et best mulig produkt og er derfor takknemlige for alle innspill vi får. Men når deltestene i Logos har god validitet og reliabilitet, vil ikke slike forhold representere en trussel mot testens kvalitet. Det er nettopp en av fordelene ved å anvende en normert test. Eleven du tester sammenlignes med andre elever som har løst de samme oppgavene, presentert på nøyaktig samme måte og med identisk innhold. Det er også forklaringen på hvorfor det ikke betyr noe om diktaten er litt vanskelig for elever på trinn 3. Gjennom normeringen senkes forventningen til antall korrekte svar for denne elevgruppen, og deltesten er fremdeles like reliabel og valid.

Situasjonsbetingede faktorer

At Logos er standardisert er også årsaken til at en skal være forsiktig med å gjøre individuelle tilpasninger. Ideelt sett skal testen gjennomføres nøyaktig likt som i normeringen. Da er sammenligningsgrunnlag mot normgruppen best.

Vi er likevel tydelige på at dette behovet må vurderes opp mot enkeltelevers subjektive behov for tilrettelegging. Det betyr blant annet at vi anbefaler pauser ved behov, selv om elevene i normgruppen gjennomførte uten pause. Årsaken er todelt. For det første ønsker vi et reneest mulig mål på elevens ferdigheter i lesing og skriving. Da må eleven være opplagt og motivert, ikke ukonsentrert og sliten. Er eleven uopplagt kan det påvirke resultatet negativt, uavhengig av elevens leseferdighet. For det andre er Logos langt mer krevende å gjennomføre for elever med lesevansker, enn for elever uten slike vansker. Ergo vil elev med dysleksi bruke lenger tid og mer krefter på gjennomføringen, enn elevene i normgruppen.

En kan derfor argumentere for at sammenligningsgrunnlaget blir bedre, når svake lesere får pause ved behov.

Hvilke tilpasninger som er nødvendige, må vurderes av testleder i hvert enkelt tilfelle. Testleder må gjøre rede for tilpasningene i utredningsrapporten, og også drøfte eventuelle konsekvenser det kan ha for tolkingen av resultatene.

Noter:

¹Artikkelen ble først publisert i Spesialpedagogikk (06/19).

²Informasjon om de ulike deltestenes reliabilitet og validitet, finner du www.logometrica.no/logos/vedlegg-til-håndbok.